

۲۰۲۸۰۲۱

فره ایزدی و باز تولید آن در ایران پس از اسلام

مؤلف : علی محمد زمانی

سرشناسه : زمانی، علی محمد، ۱۳۴۹ -

عنوان و نام پدیدآور : فره ایزدی و باز تولید آن در ایران پس از اسلام / مؤلف علی محمدزمانی.

مشخصات نشر : تهران : گروه آموزشی مدرّس: سنجش و دانش، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری : ۳۳۸ ص.

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۸۷-۰۲-۵

تیراژ : ۵۰۰ نسخه

قیمت : ۲۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : چاپ قبلی: انتشارات نوروزی، ۱۳۸۹.

موضوع : فر(شاهی)

موضوع : Khowarnah (Kingship)*

موضوع : اسلام و سیاست -- تاثیر ایران

موضوع : Islam and politics -- Iranian influences

رده بندی کنگره : ۶۱۰ DS. ۱۳۹۷ ۱۳۸۲ش/

رده بندی دیویی : ۰۰۴۴۱۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی : ۱۴۰۱۴۱

عنوان: فره ایزدی و باز تولید آن در ایران پس از اسلام

مؤلف: علی محمدزمانی

ناشر: گروه آموزشی مدرّس، سنجش و دانش

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

صفحه آرایي: مهتاب دوستي

طراح جلد: مهتاب دوستي

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰,۰۰۰ ریال

کلیه حقوق مادی و معنوی برای مؤلف محفوظ می باشد

www.rezomephd.ir

www.sanjesh.ir

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول	۹
جایگاه «فره ایزدی» در اندیشه ی سیاسی ایران باستان	۹
بخش اول	۹
از مهاجرت آریایی ها تا شکل گیری نخستین دولت ها در ایران	۱۰
بخش دوم	۲۰
شکل گیری نخستین دولت ها در ایران و تکامل آن ها در دولت شاهنشاهی هخامنشی	۲۰
بخش سوم	۳۰
مشروعیت و محدودیت در نظام سیاسی ایران باستان	۳۰
بخش چهارم	۶۱
دین زرتشت و هخامنشیان	۶۱
بخش پنجم	۶۹
ارکان اندیشه ی سیاسی ایران باستان	۶۹
بخش ششم	۱۲۷
ابعاد معرفتی فره ایزدی	۱۲۷
بخش هفتم	۱۵۰
نگاره هخامنشی و نسبت آن با فره ایزدی	۱۵۰
فصل دوم	۱۶۲
تاثیر فره ایزدی در اندیشه سیاسی ایران از ورود اسلام تا حمله مغول	۱۶۲
بخش اول	۱۶۲
شکست ایرانیان از اعراب و تحقق نظریه های سیاسی	۱۶۳
بخش دوم	۱۸۴
الف- طبقه بندی آثار سیاسی و اخذ چهارچوب نظری برای آن	۱۸۴
ب- نظریه های سیاسی در اسلام و عمومیت یافتن نظریه استیلا	۱۹۴

۲۰۶.....	بخش سوم
۲۰۶.....	نوزایی اندیشه ی ایرانیان و تاثیر آن بر فرق اسلامی از جمله شیعیان
۲۲۷.....	بخش چهارم
۲۲۷.....	بازپرداخت اندیشه ی سیاسی ایران باستان در :
۲۲۷.....	الف) منابع نثر و نظم فارسی دوره ی اسلامی
۲۸۲.....	بخش پنجم
۲۸۲.....	تاثیر فره ایزدی بر اندیشه ی سیاسی مسلمان ها و بازتولید آن در اندرزنامه های سیاسی
۳۱۴.....	بخش ششم
۳۱۴.....	بازتولید فره ایزدی در عرفان و فلسفه ی دوره اسلامی

امروزه کمتر پژوهنده‌ای در عرصه‌ی تاریخ ایران و اسلام وجود دارد که به اهمیت مقوله‌ی فره ایزدی پی نبرده باشد و چنانچه قصد داشته باشد درباره‌ی اندیشه‌ی سیاسی ایران و جهان اسلام سخنی بگوید بی‌شک جایگاه ویژه‌ای به این مقوله خواهد داد ما نیز در این اثر تأثیر فره ایزدی را در اندیشه‌ی سیاسی ایران از ورود اسلام تا حمله‌ی مغول، بررسی می‌کنیم و سعی می‌مان این خواهد بود که با ذکر فرضیاتی، اطلاعات پراکنده را جمع آورده، برای نتیجه‌گیری از آن‌ها استفاده کنیم. برای این کار نخست توضیحاتی در روش کار و شیوه‌ی پژوهش می‌آوریم.

از آنجا که مقوله‌ی فره ایزدی یکی از ارکان اندیشه‌ی سیاسی ایرانیان باستان می‌باشد، ما در بخش اول سعی خواهیم کرد با تکیه بر منابع موجود و مربوط به مسأله تا حدی ماهیت و کار ویژه‌های فره ایزدی را روشن کنیم. در این بخش فرضیه‌ی ما این خواهد بود که فره ایزدی ماهیتی سحرآمیز و رازآلود داشته، کار ویژه‌ی آن مشروعیت بخشی به نهاد سیاست بوده است. چنانچه تحقیق ما این فرضیه را در درآزمون تاریخی آن به مدد شواهد تأیید کند آن گاه در بخش‌های دیگر که مربوط به اندیشه‌ی سیاسی مسلمانان و بطور عام و حوزه‌ی ایران در دوره‌ی اسلامی بطور خاص می‌شود تأثیر آن را مشخص خواهیم کرد. زیرا تا معلوم نباشد فره ایزدی در بستر مولد خودش چه ریشه و ابعادی داشته و کارکردش چه بوده است نمی‌توانیم در زمینه‌ی دیگر، دوره‌ی دیگران را، پی بگیریم. در بخش ایران باستان برای بررسی موضوع، ما با منابع متعددی روبرو هستیم که همه‌ی آن‌ها در یک سطح پژوهشی نیستند برخی برای موضوع، جنبه منابع اصلی را دارند و برخی منابع درجه دوم (ماخذ) می‌باشند که پژوهندگان دیگر به کلیت دوره‌ی باستان و تمدن و آثار آن پرداخته‌اند و بدین لحاظ جزیی از آن تحقیقات، مربوط به اندیشه‌ی سیاسی است و می‌تواند در روشن کردن مباحثی که ما دنبال می‌کنیم رهگشا باشند. دسته‌ی سوم منابعی هستند که بر

اساس منابع اصلی این تحقیق به نظریه پردازی پرداخته‌اند؛ به نوعی به کار ما مربوط می‌شوند این منابع بعضاً در صدد تبیین موضوع ما از منظری متفاوت و کلی هستند و مقوله‌ای چون فره ایزدی را از نظر دور نداشته‌اند. پرداختن به این موضوع بدون در نظر گرفتن راه رفته ی آن‌ها در عرصه ی تحقیق موجب نقص کار می‌شد، این پماند که بعضاً از منظر تخصصی آن پژوهش‌ها ره‌آوردهای خاص خود را دارند که بی‌توجهی به آن‌ها چه بسا بحث را نارسا می‌ساخت. دست‌بندی منابع تحقیق بخش اول در این سه سطح، فایده ی دیگری نیز دارد که آن مشخص شدن تکیه‌گاه پژوهش است. بدین ترتیب که سنجش گفتارها و ایده‌ها روشمندتر خواهد شد. اما راجع به منابع اصلی باید گفت: اهمیت آن‌ها در این است که این منابع به منبع دیگری تکیه می‌کنند و بیش‌ترین قدمت را دارا می‌باشند. از منابع اصلی می‌توان به اوستا، کهن‌ترین متن دینی ایران باستان اشاره کرد که ما برای بررسی‌های خود به گزارش‌های استاد پورداوود اولاد، استادشاس ایران و شاگرد ایشان جلیل دوستخواه تکیه کرده‌ایم و ضمن بررسی موضوع در این متن‌ها و سروده‌های اوستا به گزارش‌های دیگر اوستاشناسان راجع به موضوع نیز پرداخته‌ایم تا تصویری کامل از موضوع را بتوانیم ارائه کنیم. منبع دیگر کتیبه‌های ارزشمند شاهان هخامنشی و سایر سلسله‌ها و سکه‌ها و نگاره‌ها و حجاری‌های بازمانده از ایران باستان می‌باشد. که در این بین هم از منظر قدمت و هم از منظر اهمیت کتیبه‌های هخامنشی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. ما در جای خودش به آن‌ها اشاره خواهیم کرد. برای بهره‌جویی از کتیبه‌های هخامنشی و پی‌گیری موضوع در آن‌ها به تالیف رلف نارمن شارپ تکیه کرده‌ایم که کامل‌ترین و جامع‌تری اثری است که در این موضوع به زبان فارسی چاپ شده است چرا که ضمن آوردن متن سنگ‌نبشته‌ها با خط میخی پارسی باستان، آوانویسی پارسی باستانی و ترجمه ی فارسی امروزی آن با تعلیقات و پانوشته‌های محققانه همراه شده است و سیر آن از کهن‌ترین کتیبه شروع می‌شود - که مربوط به آریارمن هخامنشی - تا آخرین کتیبه - که مربوط به اردشیر سوم هخامنشی است -

در تکمیل این بحث، علاوه بر نگاهی گذرا به سکه ها و نگاره های سلسله های بعدی، به کتاب ها تحقیقی موجود مراجعه داشته ایم.

گذشته از منابع فوق، منابع دیگری نیز از دوزه ی فارسی باستان و میانه^۱ باقی مانده است که با موضوع پژوهش ها ارتباط دارد؛ لذا کوشیدیم تا از آن ها بهره ی کافی ببریم.

در این رابطه با تکیه بر پژوهش های مربوط به ادبیات کهن پارسی، ضمن روشن کردن جایگاه و خط سیر کلی این آثار مکتوب - که هر یک در جای خود ارزش سندی بالایی دارد - در پژوهش خود بدان ها توجه داشته با بررسی آن ها، موضوع را دنبال کرده ایم که این استنادات در جهت تکمیل پژوهش مورد نظر قطعاً مؤثر بوده اند. از جمله ی این منابع گزیده شده - که - اما بیش تری یافته اند - عهد اردشیر، کارنامه اردشیر بابکان، نامه ی تنسر، کلیله و دمنه و خدائنا، می باشد. ویژگی عمده ی این منابع در این است که به واسطه منابع دوره ی اسلامی به دست ما رسیده اند و ما در جای خود و مباحث مربوط به انتقال این موارث به سهم این کتب در بازتولید اندیشه سیاسی ایران باستان در دوره اسلامی اشاره خواهیم کرد. در ادامه باید گفت پژوهنده در جای - ای بحث، به جهت روشن شدن یافته ها از منابع سطح دوم نیز بهره برده، تا آنجا که آن منابع برانگیز به پیشبرد فرضیه و تجزیه و تحلیل آن مدد رسانند از آن ها استفاده کرده است. اما نکته ی آخر مربوط به این بخش را باید درباره ی منابع سطح سوم گفت که شامل نظریه پردازی های مسعبر می شود که برخی محققان درباره موضوع مورد بحث ارایه کرده اند. در بحث فره ایزدی و ساهی آرمانی که جوهره ی نظام سیاسی ایران باستان است، تحقیقات ارزشمندی چون «آرمان شهریاری ایران باستان» اثر ولفگانگ کناوت و «شهر زیبای افلاطون و ساهی آرمانی در ایران باستان» اثر فتح الله مجتبایی را مورد توجه قرار داده ایم. در انتها نظریه های متعددی را که درباره ی نگاره ی

^۱. تاریخ زبان فارسی از سه دوره باستان - میانه و نو تشکیل شده است که ادبیات پهلوی با شاخه های آن مربوط به دوره میانه زبان فارسی می شود.

هخامنشی وجود دارد، جمع‌آوری کرده، با تجزیه و تحلیل آن‌ها کوشیده ایم تا نسبت این نگارها را با فره‌ایزدی و اندیشه‌ی سیاسی ایران باستان روشن‌تر سازیم.

در فصل دوم که مربوط به دوره‌ی ایران بعد از اسلام تا حمله مغول است ضمن بررسی پیامدهای سیطره‌ی اعراب بر ایران، نگاهی به واکنش‌های ایرانیان نسبت به این رویداد مهم خواهیم داشت و بر اساس منابع و تحقیقات انجام شده در این زمینه مسیر خود را برای ردیابی تأثیر فره‌ایزدی در اندیشه‌ی سیاسی ایرانیان دنبال خواهیم کرد و پس از رسیدن به منابع اصلی این بخش، با نشان دادن جایگاه بحث اصلی، مباحث تکمیلی و پیرامونی را برای دست‌یابی به نتیجه‌ی کلی موضوع طی کرده، راه رسیدن به مقصود را ارایه خواهیم داد. در این بخش نیز، منابع را در دو سطح دسته‌بندی می‌کنیم یکی منابع تحقیقاتی و تاریخی که به ما کمک می‌کنند تا دوره‌ی سیطره اعراب را بر ایران بازنماییم و به مدد آن‌ها تکوین رهیافت‌های مختلف اندیشه‌های در حوزه سیاسی را بازگو کنیم. در این راستا تکیه اصلی خود را بر رهیافتی که بیش‌تر از همه با بحث ما نزدیک است خواهیم داشت. در این رابطه به کمک منابع تحقیقی تخصصی که به دانش‌شناسی ریشه‌ها و تأثیرپذیری‌های اندیشه‌ی سیاسی پرداخته‌اند، اشاره‌ای گذرا به رویدادهای تاریخی می‌نماییم، و تا شکل‌گیری آثار اصلی - که به نظر می‌رسد در برگیرنده‌ی بازتولید اندیشه سیاسی ایران باستان است و به یک نوع ردپای فره‌ایزدی در دوره اسلامی می‌باشد - دامنه‌ی پژوهش را توسعه داده‌ایم. فرضیه این بخش که مبنای کندوکاوهای پژوهشی قرار گرفته، این است که در حوزه‌ی ایران دوره‌ی اسلامی، نظام اندیشه‌ی سیاسی ایران باستان با محوریت فره‌ایزدی مشروعیت سیاسی را در این دوره اعتبار بخشیده است ولی ضمن بازتولید خودش، خاصه در حوزه‌ی ایران و گسترش یافتن آن در پهنه‌ی دنیای اسلامی، به خاطر جدا شدن از زمینه‌ی اصلی خود دچار دخل و تصرف‌هایی شده و یا تحولاتی را پذیرفته است و ما کوشیده ایم تا علت این دگرگونی‌ها را نیز بیان کنیم.

سخنی که راجع به منابع می‌ماند اشاره‌ای است گذرا به منابع اصلی این بخش که ابتدا آن‌ها را در سه قالب ادبی - سیاسی - فلسفی دسته‌بندی کرده ایم و با مطالعه‌ی آن‌ها موضوع پژوهش را بر اساس این منابع بررسی کرده‌ایم در این جا متذکر می‌شویم که در دوره‌ی اسلامی با ورود به دوره‌ی انتقال، موارث تمدن‌های مجاور با تمدن اسلامی از جمله ایران و یونان، سریانی و غیره، خواهیم دید که سهم موارث ایران بسیار چشمگیرتر از سایر اقوام می‌باشد که به دست مترجمان با انگیزه‌ای به تمدن اسلام راه یافته است البته از همان آغاز بعثت پیامبر و به گفته‌ی بسیاری از پژوهندگان قبل از ظهور اسلام تأثیر روابط و نفوذ فرهنگ ایران بر اسلام وجود داشته است و با پیروزی اسلام هر چه به جلوتر آمده ایم ضمن تأثیرپذیری از فرهنگ اسلامی، تأثیر فرهنگ ایرانی هم عمیق‌تر و جدی‌تر شده است. اما از آن جا که این پژوهش بر اندیشه‌ی سیاسی متوجه حصر موضوعی می‌باشد، تنها رویدادها و آثار مکتوبی را که به تحقیق مربوط است ملاک مطالعه قرار داده است بدین سبب با پشت سر گذاشتن رویدادها و نظریات مربوط به آن‌ها تبعات دوره‌ی ترجمه را نیز دنبال کرده و از نخستین ترجمه‌های موارث ایران، موضوع دنبال می‌شود. و آثاری که بر می‌شماریم به عنوان منبع اصلی بحث ما در این بخش تأثیر می‌شود و در جای خودش تجزیه و تحلیل خواهد شد.

در صدر این منابع باید به خداینامه و کلیله و دمنه اشاره کرد که در قالب ادبی به دست ابن مقفع به عربی ترجمه می‌شد و ترجمه‌ی فارسی آن به وسیله‌ی سرالله منشی به دست ما رد و ما می‌توانیم اندیشه‌های گنجانده شده در آن را ضمن تحولات آن بررسی کنیم. این قالب ادبی با خداینامه آغاز می‌شود که در دوره‌های بعدی با ترجمه‌های گوناگون، سیر تکاملی خود را طی کرد و در اوج خودش در شاهنامه‌ی فردوسی به نظم کشیده می‌شد که از جمله شاهکارهای ادبی جهان است. در ادامه‌ی بررسی سعی کرده‌ایم که سهم این کتاب مهم را در بازسازی اندیشه‌ی سیاسی ایران باستان نشان دهیم. ابن مقفع در قالب ادبی شروع

کننده تلقی می‌شود او با نوشتن کتاب هایی چون ادب الصغير و ادب الكبير و رساله الصحابه که مسلماً وامداری زیادی به خداینامه‌ها و تاجنامه‌ها و آداب ملکداری ایرانیان را نشان می‌دهد. و نیز ترجمه ی برخی آثار ایرانی - عربی متهم به زندقه می‌شود و سرانجام جانش را در این راه از دست می‌دهد. او هم‌چنین در قالب سیاسی هم می‌تواند آغاز کننده ی بازسازی اندیشه سیاسی ایران باستان تلقی گردد، حرکتی که او در این راستا آغاز کرد بعداً در تمام رهیافت‌ها تأثیر خودش را گذاشت و اگر سه رهیافت عمده ی شریعت نامه‌نویسی و فلسفه سیاسی و سیاستنامه را در برگیرنده تمام ادبیات سیاسی در دوره ی اسلامی تلقی کنیم - که باور بسیاری از محققان چنین است - تأثیرگذاری جوهره و ایده‌های اصلی اندیشه ی سیاسی ایران باستان را شناسایی می‌کنیم. در تایید این مسئله بسیاری از محققان هم از عان کرده‌اند که به مرور رهیافت‌ها، منتهی (شریعت‌نامه‌ها) و فلسفی در رهیافت سیاستنامه نویسی مستحیل شده و سلسله آثار مکرر که در هر زمینه باقی مانده است این استحاله را نشان می‌دهد.

به عنوان مثال در رهیافت سیاسی، ابتدا رساله الصحابه نوشته می‌شود در اوج خودش و در انتهای دوره ی مورد بحث، سیاستنامه‌ها و نصیحه الملوك را می‌بینیم و در قالب فلسفی، آثار فارابی که خودش به طور غیرمستقیم از سرچشمه ی اندیشه‌های افلاطون و امدار اندیشه ی سیاسی ایران باستان است، طرح فلسفه سیاسی را ارایه می‌دهد. در می‌بینیم که چگونه راه‌کارهای او در دست اخلاقی چون عامری و ابن مسکویه تمایل بیش تری به سیاستنامه یافته و مقارن ضعفی که در کلیت نگاه فلسفی در تمدن اسلامی به خاطر حضور جدی رقبای معرفتی دیگر پیدا می‌شود گرایش به فلسفه ی ایرانی - که تناسب بیش تری با آموزه‌های دینی و مذهبی داشته - پیدا می‌شود و نهایت این مسیر در آثار شیخ اشراق به بار می‌نشیند که به گفته ی بسیاری از محققان احیاگر حکمت خسروانی ایران باستان بوده است و اگر بتوانیم، در فصل اول به این اندیشه ی ایرانی می‌پردازیم تا بتوانیم در دوره ی اسلامی

با ارایه نحوه بازتولیدش به جایگاه آن نیز اشاره کنیم. پس واضح است که بررسی سه کتاب شاهنامه و سیاستنامه و حکمة الاشراق و بسیاری کتب دیگر که در ذیل اینها قرار می‌گیرند، می‌تواند منابع اصلی بخش دوم تلقی گردند و البته ما سعی داریم به آثار متعدد دیگری در قالب‌های ادبی سیاسی و فلسفی نیز اشاره کنیم فهرست‌وار می‌توان این منابع دیگر را که شامل کلیله و دمنه - مرزبان‌نامه - قابوسنامه - عهد اردشیر - جاویدان خرد - خردنامه - نصیحة الملوک - و دواوین شعرای سده چهارم و پنجم چون رودکی - سنایی - منوچهری - کسایی و نظامی و غیره است، نام برد.

در این بخش منابع دیگری هم هست که اصلی تلقی می‌شوند و تکیه ما به آن‌ها بیش تر به این خاطر است که تاثیرگذاری اندیشه‌ی سیاسی ایرانیان را در دوره اسلامی در آثار مربوط به اسلام و مسلمانان نشان می‌دهد از جمله‌ی این منابع تواریخ عمومی‌اند و نحوه‌ی رویکرد آن‌ها به تاریخ و فرهنگ و تمدن ایران باستان که نشانگر تأثیرپذیری آن‌ها از نظام سیاسی ایران باستان است مهم تر این که این منابع مهمی چون شاهنامه و کلیله و دمنه و عهد اردشیر و... را با ایفای نقش همین منابع در دست داریم این منابع شامل سیره نبوی و تواریخ عمومی مسلمین نیز می‌باشند. هم‌چنین پی‌جویی ما در بازتولید فره‌ ایزدی نسبت به ادبیاتی که شاید بتوان آن را ادبیات فرهنگد نامید^۱، توجه کرد. استناد از این روی در نظام عقیدتی فرق اسلامی چنانچه احساس شده فرضیاتی که دال بر تاثیرگذاری این نوع اندیشه بر فرقه‌ای خاص می‌باشد نیز پژوهش گردیده است در این رابطه برخی از کتب کلامی فرقه‌های مورد نظر را مدنظر قرار دادیم به عنوان مثال از آن جا که تأثیر فره‌ ایزدی در اندیشه‌ی سیاسی شیعیان مطرح بوده با تکیه بر برخی از مهم ترین و قدیمی‌ترین آثار مدون این مذهب به بررسی فرضیه فوق پرداخته‌ایم. در این باره منابعی چون اصول کافی، عیون

^۱ منظور از ادبیات فرهنگد آن دسته از کتاب‌هایی است که در آن‌ها منطق فره‌ ایزدی دیده می‌شود و نمونه‌های آن زیاد است هم در ایران باستان و هم در دوره‌ی اسلامی مثال برای دوره ایران باستان کارنامه‌ی اردشیر بابکان و برای دوره اسلامی سیره‌ی رسول الله است.

اخبارالرضا و سایر منابع روایی و نیز منابع کلامی عقیدتی و غیره روایی چون شرح باب
 حادی عشر هم مورد توجه بوده است. اگر با این مقدار توانسته باشیم به منابع اصلی بخش
 دوم اشاره کنیم هنوز سخنی از منابع سطح دوم که در بالا نیز مورد استفاده قرار گرفته‌اند
 نگفته‌ایم لذا درباره ی آن‌ها می‌توان به صورت کلی گفت که از نظریات مهم و تحقیقات
 مطرح درباره آن‌ها بهره‌مند بوده‌ایم که دخالت دادن آن ایده‌ها عمق و وسعت پژوهش را
 گسترده‌تر ساخته است. این منابع نیز متعدد می‌باشند و شامل بررسی‌های جدی در آثاری
 چون شاهنامه، سیاستنامه و حکمه الاشراق، می‌باشد شاید ما بتوانیم با اتمام دو فصل به فصل
 سوم که به نوبت می‌تواند نتیجه ی بحث را در بردارد بپردازیم. در این بخش برآورد پژوهش در دو
 بخش اول و دوم را یک فرضیه کلان‌تر مورد بررسی قرار گرفته است این فرضیه کلان
 نگاهی به ساخت قدرت و نظام سیاسی در ایران باستان و ایران دوره ی اسلامی دارد که با
 فرض پابندگی تاریخ و فرهنگ ایران باستان و ایران دوره ی اسلامی دارد که با
 است که این پژوهش حرفی جدید در مورد مروج را داراست چه، پرداختن به تاریخ و
 پژوهش‌های از این دست، روشنگر موضوع در گذشته‌ها و حال می‌باشد، که این فایده
 آگاهی تاریخی است. و همین است که شوق پژوهش را ایجاد می‌کند و اهمیت موضوع را
 از نظر پژوهنده روشن می‌سازد. به همین خاطر در این فصل سعی می‌کنیم تا این خواهد بود که با
 آرایه فرضیه پیشینی بودن ساخت مشروعیت سیاسی در دو دوره ی مورد بحث تفاوت و
 تشابه اندیشه ی سیاسی در این دو دوره را نشان داده و با پیش کشیدن فرضیه پردازی‌های
 موجود در این رابطه، فرضیه ی پیشینی بودن ساخت مشروعیت سیاسی را با آن‌ها مقایسه
 کنیم و امیدواریم از خلال این بحث به نتیجه پژوهش که بحث و بررسی در یکی از
 مقوله‌های مهم اندیشه‌های سیاسی ایران باستان و تأثیر آن در دوره ی اسلامی است نایل
 گردیم.